

Første Thule-ekspedition (1910 – 1913)

Den del af Den første Thule-ekspedition vi interesserer os for her er *slæderejsen*, der fandt sted fra april 1912 til september 1912. I den deltog to grønlandere, Inukitsoq og Uvdloriaq, og to danskere, Knud Rasmussen og Peter Freuchen. Peter Freuchen fungerede som ekspeditionens navigatør og kartograf.

Peter Freuchen (1886 – 1957) havde som ganske ung deltaget i *Danmark-ekspeditionen* 1906 -1908. Hans forudsætninger var ikke meget andet end gåpåmod og eventyrlyst, og han blev hyret som fyrbøder på det skib der bragte ekspeditionens deltagere til Grønland. På denne ekspedition lærte han officeren og kartografen J. P. Koch at kende.

Efter at være kommet tilbage til København fra Danmark-ekspeditionen geoptog han sine medicinstudier. Desuden opholdt han sig et stykke tid hos J. P. Koch, som lærte ham de metoder, der var nødvendige når man skulle navigere og kortlægge i det arktiske. ([Se her](#))

Sammen med Knud Rasmussen (1879 – 1933) grundlagde han handelsstationen i Thule, som på det tidspunkt lå i et område, som ingen nation havde overhøjhed over.

Herfra udgik i midten af april 1912 så Den første Thule-ekspedition.

Indtil for nylig var de offentligt tilgængelige kilder til denne ekspedition følgende:

1. Peter Freuchen: *Min grønlandske Ungdom*, København 1936 (Uddrag af denne, [se her](#))
2. Knud Rasmussen: *Min Rejsedagbog*. Gyldendalske Boghandel 1915.
3. Videnskabelige artikler af Knud Rasmussen og Peter Freuchen i *Meddelelser om Grønland* LI, 1915.
4. [Knud Rasmussens håndskrevne dagbog](#) fra ekspeditionen, der er indscannet og tilgængelig på nettet hos Det kongelige Bibliotek.

Som kilde til de observationer og efterfølgende beregninger af positioner der blev foretaget på ekspeditionen er især én af de videnskabelige artikler vigtig:

Peter Freuchen: *The First Thule Expedition 1912. Meteorological Observations*.

Meddelelser om Grønland. Bind LI, København 1915, s. 413 – 425.

(uddrag, [se her](#)), oversigt over positioner og meteorologiske målinger kan [ses her](#) på p.419 – 424).

Gemmer der sig mere i arkiverne?

Jens Christian Worm Gotfredsen (www.galleri-nordlys.dk) har tidligere boet på Grønland i mange år, var medlem af [Siriuspatruljen](#) i slutningen af 1970erne og må i det hele taget betegnes som en Grønlandskender.

Han besøgte [Arktisk Institut](#) i København i 2011 for at finde nogle materialer om en anden

ekspedition og fik her adgang til at kigge i nogle kasser med diverse dokumenter fra Thule. Blandt disse dukkede pludselig Peter Freuchens dagbog i to hæfter fra Første Thule-ekspedition op. De lå mellem Peter Freuchens mange klenodier, arkiveret som logbøger. De har henligget i ubemærkethed for offentligheden i omtrent hundrede år. De var opført i instituttets manuelle registrant og kendt af en snævrere kreds, men for Jens Christian Gotfredsen var de et uventet fund. Og en kilde, der burde gøres tilgængelig for offentligheden.

Ud over dagbogen bemærkede han også endnu en potentiel kilde til nyt lys over Første Thule-ekspedition.

Kilde nr 1: Peter Freuchens håndskrevne dagbog

Dagbogen er naturligvis en enestående kilde til viden om ekspeditionen på linje med Knud Rasmussens dagbog, som allerede er tilgængelig. Den er jo skrevet mens ekspeditionen foregik. Knud Rasmussens dagbog videregiver stemningen på turen somme tider i næsten lyriske vendinger, men der er ikke mange oplysninger om Peter Freuchens arbejde med at navigere og måle. Disse oplysninger dukker nu op i dagbogen og gør det for første gang muligt at følge ekspeditionens rute dag for dag – i hvert fald i nogen udstrækning.

Jens Christian Gotfredsen har fået indscannet dagbogen og renskrevet den, og han er nu sammen med en arbejdsgruppe i gang med at kommentere den med henblik på offentliggørelse som en bog – nok tidligst en gang i efteråret 2013, Se [her](#) hans egen beskrivelse af projektet. Geomat.dk er også lidt blandet ind i denne arbejdsproces, da der her er adgang til noget stof der er centralt for de emner dette site koncentrerer sig om. Dagbogens observationsrapporter giver jo en nutidig læser mulighed for at kigge navigatøren over skulderen mens ekspeditionen foregår og for selv at kontrollere positionsbestemmelserne.

Kilde nr 2: Peary-kortet

Jens Christian Gotfredsen fandt også noget andet, der viser sig at være af lige så stor betydning: Et kort, betitlet *The Polar Region, Showing the Routes and Explorations of Robert E. Peary, U. S. N. from 1892 til 1906*. Det er et kort over de nordligste dele af Grønland og det nordøstligste Canada som viser de ruter Robert Peary fulgte på fire ekspeditioner mellem 1892 og 1906 (Robert Peary er kendt som den person, der som den første nåede Nordpolen i 1909, selvom der siden er sået tvivl om han faktisk gjorde det).

På dette kort er der med blyant indtegnet to ruter og en række positioner, og alt tyder på at de to ruter svarer til Thule-ekspeditionens udrejse (fra vest mod øst) og tilbagerejse (fra øst mod vest) over indlandsisen. Hvis det er rigtigt, er der tale om endnu en primær kilde til ekspeditionens forløb. Den viser *hvilken rute ekspeditionen troede de fulgte over indlandsisen*, indtegnet på et kort fra samtiden. Et kort der på en række punkter afviger fra nutidens kort over området.

Som Peter Freuchens *Min grønlandske Ungdom* (s. 198 – 199, [se her](#)) gør opmærksom på, gik der kludder i datoregnskabet undervejs, hvad der bevirkede at de udførte observationer førte til forkerte

breddebestemmelser. Og dette kunne have kostet deltagerne livet. Kortets positionsangivelser på tilbagerejsen stopper brat ved lejr 18 og et par positioner lodret ovenover mere end antyder den rådvildhed de har været i, da det gik op for dem at de var langt nordligere end de havde beregnet sig frem til.

Ekspeditionens vinkelmålingsinstrument

Som bekendt er man nødt til at måle vinkler på himmelkuglen, hvis man vil bestemme sin position i ukendt terræn. Til søs, hvor man ikke har fast grund under fødderne, har man brugt en sekstant. Indlandsisen på Grønland minder på mange måder om havet, ingen faste kendemærker, terrænet kan hele tiden ændre sig på grund af vejret – men man har dog en form for fast grund under fødderne. Derfor kan man bruge vinkelmålingsinstrumenter, der står på stativ, og det var netop hvad ekspeditionen gjorde.

Det eneste vinkelmålingsinstrument de havde med var en såkaldt lille *rejseteodolit*, fabrikeret af Hildebrand i Freiberg i Sachsen.

Se en [gennemgang af instrumentet og dets indretning her](#), se en [redegørelse for dets anvendelse til zenitdistancemåling her](#) og se [en beskrivelse af anvendelsen af libelleskalaerne her](#).

Fire eksempler på breddebestemmelse

Som en forsmag på det materiale, der ligger gemt i dagbogen vil vi bringe fire eksempler på observationer af solhøjden, der ved hjælp af en deklinationstabel og en refractionstabel kan bruges til at beregne den geografiske bredde. Når man benytter en teodolit er det dog ikke solhøjden man direkte måler, men derimod zenitdistancen, dvs vinklen mellem retningen til solen og retningen til zenit.

Eksempel 1: [Breddebestemmelse for lejr II 17.april 1012](#). Dette eksempel gennemgås detaljeret.

Eksempel 2: [Breddebestemmelse for lejr VII 23. april 1912](#).

Eksempel 3: [Breddebestemmelse for lejr VIII 24. april 1912](#).

Eksempel 4: [Breddebestemmelse for Bieringvarden 12. juli 1912](#).

Beregning af længdeforskel

I [Beregning af længdeforskel ved bestikregning](#) er vist hvordan klassisk sømandsregning kunne komme i anvendelse på Thule-ekspeditionen til at beregne længdeforskellen mellem to lejre, eksemplificeret med lejrene VII og VIII. Beregningen kan først udføres, når bredderne for de to lejre er bestemt.